

De beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider

De veranderende rol van de beroepsgerichte
vakdocent in het vmbo

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

De beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider

De veranderende rol van de beroepsgerichte vakdocent in
het vmbo

Januari 2011

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2011 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteur: Jan van Hilten

Redactie: Nynke Jansma

Met dank aan

Projectleden LOB: Edith Fernandes, Nynke Jansma, Viola van Lanschot Hubrecht, Gomarus College, Groningen en het Roelof van Echten College, Hoogeveen

Informatie

SLO

Secretariaat vmbo-mbo

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 663

Internet: www.slo.nl

E-mail: vmbo-mbo@slo.nl

AN: 5.5572.367

Inhoud

1.	Loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het vmbo	5
2.	Twee portretten	7
2.1	Portret van de traditionele vakdocent	7
2.2	Portret van de beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider	7
3.	De bekwaamheidseisen van de docent	9
3.1	De wet BIO	9
3.2	De bekwaamheidseisen voor de vmbo-docent	10
3.3	Taken en verantwoordelijkheden van de loopbaanbegeleider	11
4.	Keuzes mogelijk maken in het vmbo	15
5.	Ten slotte enkele aanbevelingen	17
	Bronnen	19

1. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het vmbo

De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) in het vmbo. Er zijn inmiddels diverse SLO-publicaties en materialen over LOB voor alle leerwegen van het vmbo beschikbaar¹. De beroepsgerichte leerwegen blijken uitermate geschikt om leerlingen praktische, praktijknabije ervaringen op te laten doen die ook in het kader van LOB belangrijk voor hen zijn. In 2009 is de handreiking *Klaar voor de start?* verschenen, die inzicht geeft in de mogelijkheden om vorm te geven aan LOB in de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo. Een van de belangrijke aspecten is daarbij de rol van de loopbaanbegeleider. De beroepsgerichte vakdocent wordt in de publicatie genoemd als degene die deze rol het beste op zich zou kunnen nemen. Hij kent de leerlingen vaak het best en kan verbanden leggen tussen opgedane ervaringen van de leerling en zijn vervolgactiviteiten. In 2010 is er in het kader van een veldproject door SLO samen met enkele scholen gewerkt aan de rol van de beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider. Aan welke eisen moet een loopbaanbegeleider voldoen? Wat zijn de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de loopbaanbegeleider?

Met deze publicatie krijgt u aan de hand van twee portretten inzicht in de veranderende rol van de beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider. Daarnaast geven wij u aan de hand van de bekwaamheidseisen uit de wet BIO de benodigde aanvullende gedragskenmerken. De publicatie is bedoeld voor beroepsgerichte vakdocenten in het vmbo die, in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), de stap willen maken naar loopbaanbegeleider. In deze nieuwe rol richt de docent zich naast zijn vakinhoudelijke taak vooral op de loopbaan van de leerling.

Leeswijzer

Ten behoeve van de leesbaarheid is in deze publicatie steeds gebruik gemaakt van de 'hij'-vorm. Het spreekt vanzelf dat hier ook 'zij' gelezen kan worden.

¹ Informatie, publicaties en materialen over LOB in het vmbo kunt u vinden op www.slo.nl/lob

2. Twee portretten

In de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo ligt het voor de hand dat de beroepsgerichte vakdocent de rol krijgt van loopbaanbegeleider. Maar past deze nieuwe rol wel bij het profiel van deze praktijkdocent? Aan de hand van twee portretten wordt de veranderende rol zichtbaar gemaakt. Hierbij is gekozen de portretten als twee 'uitersten' te beschrijven, waardoor de verschillen het best zichtbaar worden.

De traditionele
beroepsgerichte vakdocent

De beroepsgerichte
vakdocent als
loopbaanbegeleider

2.1 Portret van de traditionele vakdocent

De traditionele beroepsgerichte vakdocent kenmerkt zich door zijn vakinhoudelijke kennis. Hij is vaak een man van de praktijk die een beroepsgerichte schoolopleiding heeft gevolgd, vaak aangevuld met de nodige praktijkervaring als werknemer in het desbetreffende vak. Hij heeft liefde voor zijn vak en wil het vakmanschap graag overbrengen aan jongeren. Hiervoor heeft hij, vaak in de avonduren, een onderwijsbevoegdheid gehaald. De beroepsgerichte vakdocent richt zich vooral op het vak.

Hij is van mening dat de vakinhoudelijke kennis en de bijbehorende vakvaardigheden essentieel zijn voor het behalen van een startkwalificatie in het middelbaar beroepsonderwijs. Het vmbo moet in zijn ogen vooral gezien worden als beroepsvoorbereidend en deels beroepsopleidend onderwijs. Hij ziet zijn leerlingen als potentiële werknemers in het vakgebied en stelt hoge eisen aan hun vakkennis en werkhouding.

Een leerling bouwtechniek-timmeren over zijn traditionele vakdocent:

Mijn leraar is een echte vakman. Hij kan erg goed timmeren en weet alles over hout. Hij is altijd druk bezig in het praktijklokaal. We maken allerlei werkstukken waarbij hij rondloopt en hier en daar uitleg geeft of iets voordoet. Ik heb respect voor hem omdat hij veel weet en mij straks hopelijk verder kan helpen. Mijn leraar kent veel bouwbedrijven en regelt altijd de stages in de vierde klas. Na de paasvakantie hoor ik van hem bij welk bedrijf ik stage ga lopen.

Als ik vragen heb over wat ik wil worden of over de vervolgopleidingen, kan ik een afspraak maken met de decaan.

2.2 Portret van de beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider

De beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider is een vertrouwenspersoon voor zijn leerlingen. Hij kan op een ontspannen manier met jongeren omgaan en heeft interesse in hun leefwereld. Hij kent zijn leerlingen goed en daagt hen uit hun talenten te ontdekken. Leerlingen zien in hem een autoriteit op zijn vakgebied. Daardoor is hij op een natuurlijke wijze een vraagbaak en gesprekspartner op het gebied van vervolgstudie en beroep. Het vmbo ziet hij als beroepsoriënterend onderwijs waarbij zijn leerlingen praktische ervaringen opdoen die hen kunnen helpen bij het maken van de juiste beroepskeuze. Als loopbaanbegeleider gebruikt hij

alle leeractiviteiten, waaronder de praktijkopdrachten, om leerlingen te laten ontdekken waar ze goed in zijn. Deze ervaringen zijn onderwerp in loopbaangesprekken en zijn bepalend voor het keuzeproces en dus de leerroute van de leerling.

Een leerling bouwtechniek-timmeren over zijn loopbaanbegeleider:

Mijn loopbaanbegeleider is timmerleraar, kan goed timmeren en weet veel over hout. Hij kent mij goed en weet precies wat ik goed kan en wat ik moeilijk vind. Ik mag soms zelf kiezen welke opdracht of werkstuk ik maak. Ik heb respect voor hem omdat hij interesse voor mij heeft en mij straks hopelijk verder kan helpen. Met mijn loopbaanbegeleider houd ik regelmatig loopbaangesprekken. Dan praat ik over wat ik gedaan heb, of dat bij mij past en wat ik daarna ga doen. Het laatste gesprek ging over mijn beroepskeuze en de stages in de vierde klas. Hij heeft mij een overzicht gegeven van de bouwbedrijven en na de paasvakantie kies ik bij welk bedrijf ik stage ga lopen.

3. De bekwaamheidseisen van de docent

Aan docenten in het onderwijs worden veel eisen gesteld. Eisen op het gebied van bevoegdheid en gedrag (mag ik lesgeven) maar ook op het gebied van bekwaamheid en persoonlijke eigenschappen (kan ik lesgeven). De zogenaamde bekwaamheidseisen zijn wettelijk vastgelegd in de wet BIO.

3.1 De wet BIO

De wet op de Beroepen In het Onderwijs (beter bekend als: de wet BIO) is per 1 augustus 2006 van kracht geworden.

De beroepen worden door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) beschreven in bekwaamheidseisen (een set van competenties). Het gaat hierbij om een pakket van bekwaamheden waaraan iedere leraar moet voldoen en moet blijven voldoen gedurende zijn onderwijsloopbaan.

Het gaat om een basispakket, waarnaast er ruimte is voor aanvulling. Scholen kunnen bij het benoemen van personeel om extra vaardigheden of eigenschappen vragen die afgestemd zijn op hun specifieke situatie. Hierbij kan het gaan om één school, of om de situatie in een bepaalde regio of van een specifiek schooltype.

Dat betekent dat een school, een groep scholen of een schooltype (bijvoorbeeld het vmbo) competenties of gedragskenmerken mag toevoegen, bijvoorbeeld voor de loopbaanbegeleider. Hieronder ziet u het basispakket dat bestaat uit zeven competenties.

Zeven competenties

De verantwoordelijkheden van een leraar zijn samen te vatten door vier beroepsrollen te onderscheiden:

- de interpersoonlijke;
- de pedagogische;
- de vakinhoudelijke & didactische en
- de organisatorische rol.

Deze beroepsrollen worden vervuld in vier verschillende typen situaties die kenmerkend zijn voor het beroep van leraar:

- het werken met leerlingen;
- met collega's;
- met de omgeving van de school en
- met zichzelf.

OVERZICHT COMPETENTIES	MET LEERLINGEN	MET COLLEGA'S	MET OMGEVING	MET ZICHZELF
INTERPERSOONLIJK	1	5	6	7
PEDAGOGISCH	2			
VAKINHOUDELIJK & DIDACTISCH	3			
ORGANISATORISCH	4			

Afbeelding 1 Matrix met competenties in beroepsrollen en situaties (bron: www.lerarenweb.nl).

In afbeelding 1 ziet u een matrix met een overzicht van de competenties.

Samenvatting van de competenties en bekwaamheidseisen²

1. Een goede leraar is interpersoonlijk competent. Hij kan op een goede, professionele manier met leerlingen omgaan.
2. Een goede leraar is pedagogisch competent. Hij kan de leerlingen in een veilige werkomgeving houvast en structuur bieden om zich sociaal-emotioneel en moreel te kunnen ontwikkelen.
3. Een goede leraar is vakinhoudelijk en didactisch competent. Hij kan de leerlingen helpen zich de bagage eigen te maken die iedereen nodig heeft in de hedendaagse samenleving.
4. Een goede leraar is organisatorisch competent. Hij kan zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke en taakgerichte sfeer in zijn groep of klas.
5. Een goede leraar is competent in het samenwerken met collega's. Hij kan een professionele bijdrage leveren aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat op de school, aan een goede onderlinge samenwerking en aan een goede schoolorganisatie.
6. Een goede leraar is competent in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij kan op een professionele manier communiceren met ouders en andere betrokkenen bij de vorming en opleiding van zijn leerlingen.
7. Een goede leraar is competent in reflectie en ontwikkeling. Hij kan op een professionele manier over zijn bekwaamheid en beroepsopvattingen nadenken. Hij kan zijn professionaliteit ontwikkelen en bij de tijd houden.

3.2 De bekwaamheidseisen voor de vmbo-docent

In 2005 heeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) het Landelijk Platform Beroepen in het Onderwijs (LPBO) geïnstalleerd. De oprichting van het LPBO is een uitvloeisel van de Wet op de Beroepen in het Onderwijs (Wet BIO).

Het LPBO heeft onder andere de opdracht gekregen te onderzoeken of er een afzonderlijk competentieprofiel zou moeten worden vastgesteld voor vmbo-docenten en zo ja, welke bekwaamheidseisen daarbij zouden moeten worden vastgesteld.

In het rapport: Competentieprofiel leraar (v)mbo 3 acht het LPBO het niet wenselijk om een afzonderlijk competentieprofiel voor de leraar in het (v)mbo te onderscheiden, zodat er dus ook geen nieuwe bekwaamheidseisen voor de leraar in het (v)mbo hoeven te worden vastgesteld.

² De zeven competenties en bekwaamheidseisen zijn afkomstig van SBL. Een multimediale versie van deze bekwaamheidseisen is te zien op: <http://www.lerarenweb.nl/bekwaamheidseisen>

³ het rapport: Competentieprofiel leraar (v)mbo kunt u downloaden : Publicatie Beroepsprofiel VMBO Rapport Competentieprofiel leraar

Echter, door de veranderende rol van docent naar loopbaanbegeleider krijgt de docent extra taken en verantwoordelijkheden die specifieke en aanvullende gedragskenmerken eisen.

Het lerarenregister

Een van de overige activiteiten van Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) is het opzetten van een lerarenregister. Net als artsen, psychotherapeuten, verpleegkundigen, verloskundigen en advocaten maken ook leraren zich sterk voor hun eigen register. Als leraren zijn opgenomen in het kwaliteitsregister kunnen zij aantonen te voldoen aan afgesproken kwaliteitskenmerken en kenbaar maken dat zij de bekwaamheidseisen goed bijhouden. Op deze manier fungeert het lerarenregister als spiegel voor de kwaliteit van de beroepsgroep en van de individuele leraar zelf.

Lerarenregister vmbo beroepsgerichte vakken

Het vmbo-traject beroepsgerichte vakken is onderdeel van het SBL-project lerarenregister. Het doel is om het lerarenregister ook voor vmbo-leraren beroepsgerichte vakken open te stellen, in navolging van de projectactiviteiten voor vo- en po-leraren.

De Stichting Platforms VMBO (SPV) zal in samenwerking met SBL beroepsstandaarden en registratiecriteria voor de vmbo-leraar beroepsgerichte vakken ontwikkelen.

3.3 Taken en verantwoordelijkheden van de loopbaanbegeleider

De beroepsgerichte vakdocent heeft als loopbaanbegeleider in het vmbo de volgende taken en verantwoordelijkheden:

- is verantwoordelijk voor het uitvoeren en evalueren van LOB-activiteiten;
- onderhoudt contacten met het regionale bedrijfsleven en het mbo;
- organiseert passende gastlessen, buitenschoolse activiteiten en stages;
- kent zijn leerlingen en werkt steeds aan een vertrouwelijke relatie;
- voert reflectieve loopbaangesprekken met leerlingen;
- biedt keuzemogelijkheden aan in het beroepsgerichte programma zodat individuele leerroutes en maatwerktrajecten mogelijk zijn;
- begeleidt het keuzeproces van de leerling.

De taken en verantwoordelijkheden van de loopbaanbegeleider stellen nieuwe eisen aan de docent. In het onderstaande overzicht zijn er aanvullende gedragskenmerken voor de loopbaanbegeleider gekoppeld aan de zeven competenties van SBL. Hiermee krijgt u inzicht in het gewenste gedrag van een loopbaanbegeleider en ziet u mogelijke hiaten waarin u zich kunt ontwikkelen.

Met dit overzicht kan de school zelf keuzes maken uit de genoemde gedragskenmerken. Door relevante gedragskenmerken (voor de rol van loopbaanbegeleider) te kiezen kan de school inzicht geven aan aspirant loopbaanbegeleiders en bijvoorbeeld een scholingsvraag samenstellen.

Competentie	Bekwaamheidseisen	Aanvullende gedragskenmerken voor de loopbaanbegeleider. De loopbaanbegeleider:
1. Interpersoonlijke competentie	Een goede leraar is interpersoonlijk competent. Hij kan op een goede, professionele manier met leerlingen omgaan.	• kent zijn leerlingen;
		• toont belangstelling en betrokkenheid bij de belevingswereld van zijn leerlingen;
		• laat non-verbale signalen zien die aandacht en interesse tonen;
		• bouwt een vertrouwensrelatie op met de leerling;
		• heeft een respectvolle, open houding;
		• doet moeite om de gevoelens van de leerling te begrijpen;
		• toont zich eerlijk en betrouwbaar en houdt zich aan gemaakte beloften;
		• respecteert vertrouwelijkheid en gaat discreet met gevoelige zaken om.
2. Pedagogische competentie	Een goede leraar is pedagogisch competent. Hij kan de leerlingen in een veilige werkomgeving houvast en structuur bieden om zich sociaal-emotioneel en moreel te kunnen ontwikkelen.	• daagt de leerling uit;
		• stimuleert de leerling om kritisch naar zichzelf te kijken;
		• motiveert, stimuleert en enthousiasmeert de leerling bij zijn activiteiten en gebruikt dit om de leerroute zo goed mogelijk te laten verlopen;
		• ondersteunt de leerling bij tegenslag, vervelende of negatieve ervaringen;
		• herkent en erkent leerwensen, ontwikkelmogelijkheden en ambities van de leerling;
		• handelt in lijn met de geldende ethische, normen en waarden;
		• is toegankelijk en bereikbaar voor de leerling;
		• heeft een leerlinggerichte aanpak;
		• staat open voor en vertaalt de leerwensen en ambities in samenspraak met de leerlingen naar een leerroute op maat;
		• geeft duidelijk aan wat de mogelijkheden zijn en wat de leerling kan verwachten.
3. Vakinhoudelijke en didactische competentie	Een goede leraar is vakinhoudelijk en didactisch competent. Hij kan zorgen voor een krachtige leeromgeving en het leren van de leerlingen bevorderen.	• levert input voor opdrachten uit het eigen vakgebied, gerelateerd aan beroepsbeeld, leervraag en leerstijl van de leerling;
		• laat de leerling reflecteren op activiteiten en op zijn rol en verantwoordelijkheid in het leerproces;
		• laat de leerling aan het woord;
		• luistert actief naar de leerling en gebruikt verbale (luisteren, samenvatten, doorvragen) en non-verbale signalen, onderbreekt niet en gaat niet in discussie;
		• geeft de leerling inzicht in eigen handelen en functioneren door het geven van eerlijke en constructieve feedback;
		• scheidt in het programma kansen en mogelijkheden voor de leerling om zich te ontwikkelen;
		• stelt samen met de leerling de te volgen leerroute op.

Competentie	Bekwaamheidseisen	Aanvullende gedragskenmerken voor de loopbaanbegeleider. De loopbaanbegeleider:
4. Organisatorische competentie	Een goede leraar is organisatorisch competent. Hij kan zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke en taakgerichte sfeer in zijn groep of klas en structuur in de leeromgeving.	• <i>creëert een loopbaangerichte, praktijknabije leer-/ werkomgeving die de leerling stimuleert zich te ontwikkelen en zijn talenten te verkennen en te ontdekken;</i>
		• <i>plant en regelt activiteiten en afspraken;</i>
		• <i>houdt rekening met actuele mogelijkheden en omstandigheden, is flexibel;</i>
		• <i>maakt effectief gebruik van de beschikbare mensen en middelen;</i>
		• <i>gebruikt de leeromgeving als oefenplaats voor de werksituatie.</i>
5. Competent in samenwerken in een team	Een goede leraar is competent in het samenwerken met collega's. Hij kan op een professionele wijze een bijdrage leveren aan het goed functioneren van de schoolorganisatie.	• <i>raadpleegt deskundigen waar nodig;</i>
		• <i>stemt activiteiten af met collega's en het LOB-beleidsplan;</i>
		• <i>zorgt er uit zichzelf voor dat betrokkenen goed geïnformeerd zijn;</i>
		• <i>is bereid de eigen kennis en expertise te delen.</i>
6. Competent in samenwerken met de omgeving	Een goede leraar is competent in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij kan op een professionele manier communiceren en een relatie opbouwen met ouders, buurt, bedrijven en instellingen.	• <i>organiseert gastlessen en buitenschoolse activiteiten;</i>
		• <i>communiceert op een open en oprechte wijze met leerlingen, collega's, ouders of verzorgers en andere betrokkenen;</i>
		• <i>bouwt en onderhoudt relevante interne en externe netwerkrelaties;</i>
		• <i>reageert adequaat op vragen en klachten van relaties, leerlingen, ouders en verzorgers;</i>
		• <i>voorkomt escalaties en probeert actief, na problemen, de goede relatie weer te herstellen.</i>
7. Competent in reflectie en ontwikkeling	Een goede leraar is competent in reflectie en ontwikkeling. Hij kan op een professionele manier over zijn bekwaamheid en beroepsopvattingen reflecteren. Hij kan zijn eigen professionaliteit ontwikkelen en actueel houden.	• <i>vernieuwt en verdiept kennis en vaardigheden door het bijhouden van vakliteratuur en scholing;</i>
		• <i>geeft zelf het goede voorbeeld;</i>
		• <i>ziet fouten als een kans om te leren;</i>
		• <i>past de eigen werkwijze en leeromgeving aan de leerstijl en leerbehoefte van de leerling aan, en is daarin flexibel en creatief;</i>
		• <i>is buiten zijn eigen vakgebied geïnteresseerd in opleidingen en beroepen en is bereid zich hierin te verdiepen.</i>

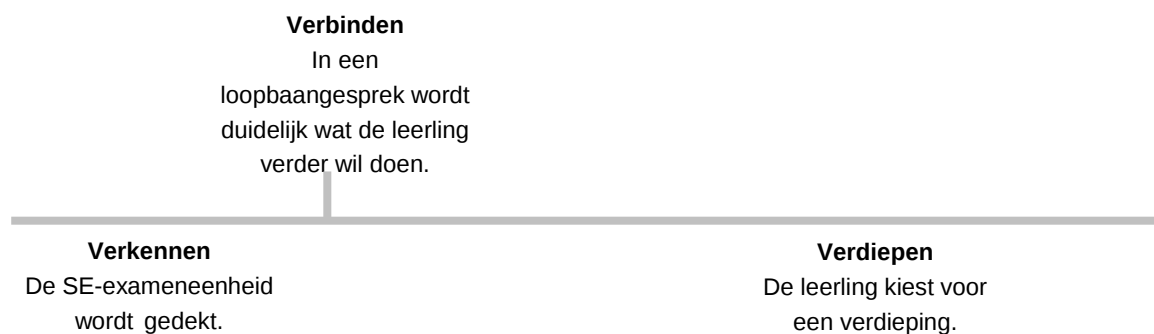
4. Keuzes mogelijk maken in het vmbo

Voor veel vmbo-leerlingen is het een openbaring te ervaren dat ze ergens goed in zijn of hun eigen talent te ontdekken om ergens goed in te worden. Het is goed om de leerlingen zoveel mogelijk van dit soort ervaringen te laten opdoen en hen de kans te bieden hun persoonlijke talenten te ontwikkelen. Dit kan door het beroepsgerichte programma zo in te richten dat leerlingen keuzes kunnen maken. Het aanbieden van keuzes in het beroepsgerichte vak is voor veel scholen nieuw.

De beroepsgerichte vakdocent als loopbaanbegeleider stelt de leerling centraal en niet het vak. In loopbaangesprekken biedt hij de leerlingen keuzes aan en daagt hen uit te verdiepen of te verbreden. Het is hierbij van belang om het beroepsgerichte programma zo in te richten dat de leerling keuzes *kan* en *mag* maken. In de handreiking *Klaar voor de start? LOB geïntegreerd in de beroepsgerichte vakken van het vmbo*⁴ (SLO, 2009) is te lezen welke kansen en mogelijkheden er zijn om keuzes in de beroepsgerichte vakken mogelijk te maken. Om leerlingen keuzemogelijkheden aan te bieden kan de school de exameneenheden die gelden voor het schoolexamen opdelen in een:

- Verkennend deel; dit is het deel waar elke leerling aan moet voldoen en dat in het schoolexamen (SE) afgesloten moet worden (en opgenomen in het PTA). De verantwoordelijke docenten bepalen wat alle leerlingen minimaal moeten kennen en kunnen.
- Verdiepend deel; de school bepaalt welke verdieping aan het verkennende deel kan worden gegeven. De keuze is aan de leerling of hij wil verdiepen en zo ja, welk onderdeel van de betreffende exameneenheid.

In een loopbaangesprek bepaalt de leerling met zijn loopbaanbegeleider welke exameneenheden uit het schooldeel van het gekozen examenprogramma worden verdiept. Ook is het mogelijk om verkennende en eventueel verdiepende leerstof uit een ander (zelfs sectoroverstijgend) programma te kiezen. Verbreden dus in plaats van verdiepen. De leerling kiest op deze manier zijn eigen leerroute en verbindt verplichte leerinhouden uit de verkennende delen met zijn passie en talent.

⁴ De handreiking: Klaar voor de start? kunt u downloaden van: www.slo.nl/lob

Een voorbeeld uit de praktijk

In het globaal beschreven examenprogramma vmbo elektrotechniek⁵ staat de volgende eindterm:

ET/K/14	Telecommunicatie installaties
28.	De kandidaat kan voor telecommunicatie installaties: – een bestaand leidingsysteem bedraden en verbindingen maken – toestellen aansluiten – de installatie instellen en vastleggen in protocollen – signaaleigenschappen noemen.

De school kiest ervoor om alle leerlingen in het verkennend deel een telefooninstallatie volgens een protocol aan te laten leggen, de telefoontoestellen aan te laten sluiten en de signaaleigenschappen van de telefoon te behandelen in de theorieles. De praktijkopdrachten en de theorietoets worden opgenomen in het PTA en tellen mee voor het schoolexamen. De exameneenheid ET/K/14 is hiermee gedekt.

Leerlingen kunnen na dit verkennende deel in een loopbaangesprek de opgedane ervaring van het aanleggen van de telefooninstallatie bespreken met de loopbaanbegeleider en aangeven zich wel of niet te willen verdiepen in de telecommunicatie. De school biedt voor het verdiepende deel de volgende delen aan:

- toegangscontrole in huis (bel met intercom, deuropener en videosysteem aanleggen);
- domotica (huisautomatisering aanleggen);
- radio- en televisie-installatie aansluiten (via de ether, de kabel, schotel of ADSL);
- een computernetwerk (via switch en hub met UTP kabel een LAN netwerk aanleggen).

De leerling kiest zo zijn eigen leerroute en verbindt verplichte leerinhouden (uit het verkennend deel) met zijn passie en talent. Om de loopbaanbegeleider te ondersteunen bij dit proces staan in hoofdstuk 5 enkele aanbevelingen.

⁵ Het examenprogramma elektrotechniek is te downloaden van: www.examenblad.nl

5. Ten slotte enkele aanbevelingen

Omdat het veranderen van traditionele vakdocent naar loopbaanbegeleider niet vanzelf zal gaan geven wij ten slotte enkele aanbevelingen.

Het gedrag van een loopbaanbegeleider

Een loopbaanbegeleider staat open voor de ervaringen en gevoelens die de leerling tegenkomt op zijn leerweg. Hij maakt geen keuzes voor de leerling, maar voert met de leerling de dialoog over ervaringen en mogelijke keuzes, zodat de leerling de juiste beslissing kan nemen.

Dit doet hij door de leerling te stimuleren zichzelf voortdurend de vragen te stellen: Wie ben ik? Wat kan ik? Waar ben ik goed in? Wat drijft mij? Wat wil ik? En hoe kom ik daar?

Hij ondersteunt leerlingen bij loopbaanvragen en begeleidt de leerlingen bij het ontwikkelen van een goed zelfbeeld, beroepsbeeld, opleidingsbeeld, een positieve beroepshouding, een arbeidsidentiteit en de benodigde loopbaancompetenties.

De loopbaangesprekken

Uit onderzoek blijkt dat een dialogische benadering essentieel is voor goede loopbaangesprekken. In een 'echt' gesprek worden de ervaringen van de leerlingen besproken. Het blijkt dat juist de ervaringen in de beroepspraktijk (liefst beroepsdilemma's) voor de leerling momenten zijn waarop geleerd wordt. Het is de loopbaanbegeleider die samen met de leerling verbindingen moet leggen tussen deze ervaringen en de leeractiviteiten in en buiten de school. Bij het voeren van de dialoog is het niet wenselijk een standaardvragenlijst 'af-te-werken' en aan alle leerlingen dezelfde vragen te stellen. De loopbaanbegeleider richt zich op de individuele leerling en stelt open vragen over de specifieke ervaring van de leerling.

Reflectie

Vmbo-leerlingen kunnen een hekel hebben aan reflectie. Zij beginnen liever met iets nieuws dan steeds terug te kijken en daarover te praten. Leerlingen zijn daardoor geneigd korte en sociaal wenselijke antwoorden te geven (hoe kom ik hier zo snel mogelijk weg...). Het is daarom aan te bevelen geen genoegen te nemen met korte antwoorden (zoals ja en nee) maar door te vragen en de gegeven antwoorden daadwerkelijk serieus te nemen. Als de leerling merkt dat hij, door het maken van eigen keuzes in het programma, invloed heeft op zijn eigen leerproces, zal hij eerder geneigd zijn op een positieve manier te reflecteren.

Scholing en kwaliteitszorg

De ontwikkeling van vakdocent naar loopbaanbegeleider is een grote verandering die niet 'vanzelf' zal gaan. Loopbaanbegeleiders moeten de gelegenheid krijgen te groeien in hun nieuwe rol en zullen er mogelijk behoefte aan hebben om zich nieuwe vaardigheden en competenties eigen te maken. Om dit proces te ondersteunen kan gedacht worden aan:

- training en (na)scholing;
- intervisie;
- evaluatie en functioneringsgesprekken.

Het is verstandig om ieder jaar tijdens een evaluatie te kijken of alle betrokkenen doen wat is afgesproken en te bepalen of, en zo ja: welke scholing er nodig is.

Door deze evaluatie structureel in het LOB-beleidsplan op te nemen blijft de kwaliteit geborgd.

Bronnen

Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Krachtige loopbaangerichte leeromgevingen in het (v)mbo: hoe werkt het?* Driebergen: Het Platform Beroeps Onderwijs.

Duijker, R., van Hilten, J., Jacobs, H., & van Rooijen, J. (2008). *Vmbo Ruimte voor maatwerk!* Enschede: SLO.

Van Lanschot Hubrecht, V., Sniekers, J., & van Hilten, J. (2008). *Praktijknabije LOB in de theoretische leerweg*. Enschede: SLO.

Jansma, N., & van Hilten, J. (2009). *Oriënteren in de praktijk- De vmbo Carrousel binnen een leerroute praktijknabije LOB*. Enschede: SLO.

Van Lanschot Hubrecht, V. (2009) *Praktijknabije LOB met beleid*. Enschede: SLO.

Van Hilten, J. (2010) *Klaar voor de start?* Enschede: SLO.

Slooter, M. (2010) *De vijf rollen van de leraar*. Amersfoort: CPS.

Landelijk Platform Beroepen in het Onderwijs (2006) *Competentieprofiel leraar (v)mbo*. Utrecht: LPBO

SLO is het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Al 35 jaar geven wij inhoud aan leren en innovatie in de driehoek beleid, wetenschap en onderwijspraktijk. De kern van onze expertise betreft het ontwikkelen van doelen en inhouden van leren, voor vele niveaus, van landelijk beleid tot het klaslokaal.

We doen dat in interactie met vele uiteenlopende partners uit kringen van beleid, schoolbesturen en -leiders, leraren, onderzoekers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties (ouders, bedrijfsleven, e.d.).

Zo zijn wij in staat leerplankaders te ontwerpen, die van voorbeelden te voorzien en te beproeven in de schoolpraktijk. Met onze producten en adviezen ondersteunen we zowel beleidsmakers als scholen en leraren bij het maken van inhoudelijke leerplankeuzes en het uitwerken daarvan in aansprekend en succesvol onderwijs.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo